

Janusz Bańkowski

Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Brzegu

Brzeg, 15 września 2022 r.

Planowanie urządzeń w lasach o zwiększonej funkcji społecznej

Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Brzegu realizuje, na zlecenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu, projekt Planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Oleśnica Śląska, wg stanu na 01.01.2023 r. Reagując na Zarządzenie DGLP nr 58 z dnia 5 lipca 2022 r., wprowadzające do stosowania „**Wytyczne do zagospodarowania lasów o zwiększonej funkcji społecznej na gruntach w zarządzie Lasów Państwowych**”, wytypowano na podstawie propozycji Nadleśnictwa Oleśnica Śląska blisko tysiąc hektarów lasów, gdzie uznano za dominującą funkcję społeczną. Pełne wdrożenie wspomnianych wytycznych będzie możliwe po nowelizacji Instrukcji urządzenia lasu, nad którą obecnie trwają prace zespołu zadaniowego, powołanego Zarządzeniem nr 34 DGLP z dnia 19 maja 2021 r. Możliwe wtedy stanie się utworzenie specyficznego gospodarstwa dla lasów o takim znaczeniu dla lokalnej społeczności oraz powoływanie Zespołów Lokalnej Współpracy, organizujących debatę publiczną dotyczącą projektu planu urządzenia lasu. Pomimo zaawansowania prac nad projektem planu urządzenia lasu w Nadleśnictwie Oleśnica Śląska, możliwa jest jednak, już dzisiaj, dyskusja o odmiennym planowaniu działań leśnych w obszarach o wzmożonej rekreacji, ruchu turystycznym, czy też w lasach zlokalizowanych w pobliżu siedzib i osiedli mieszkaniowych. Wytypowane i zaproponowane lokalnym społecznościom lasy, o wzmożonej funkcji społecznej w Nadleśnictwie Oleśnica Śląska, zlokalizowane są w 13 kompleksach leśnych o zróżnicowanej powierzchni (rysunek poniżej), od pojedynczych drzewostanów kilkuhektarowych do kompleksów kilkusethektarowych. W ramach wybranych kompleksów różnicowano podejście do planowanej gospodarki leśnej, wyznaczając w tych lasach strefy oddziaływania społecznego: strefę intensywnego oddziaływania społecznego i zrównoważonego oddziaływania społecznego. Łącznie, na powierzchni lasów o zwiększonej funkcji społecznej 959 ha (grunty leśne zalesione, niezalesione i związane z gospodarką leśną), wytypowano 219 ha strefy intensywnej i 740 ha strefy zrównoważonej.

Przyjęto następujące założenia:

1. Wielofunkcyjna gospodarka leśna pozwala na przestrzenne zróżnicowanie planowanych działań, przez zdiagnozowanie w planie urządzenia lasu kompleksów leśnych o wzmocnionej funkcji

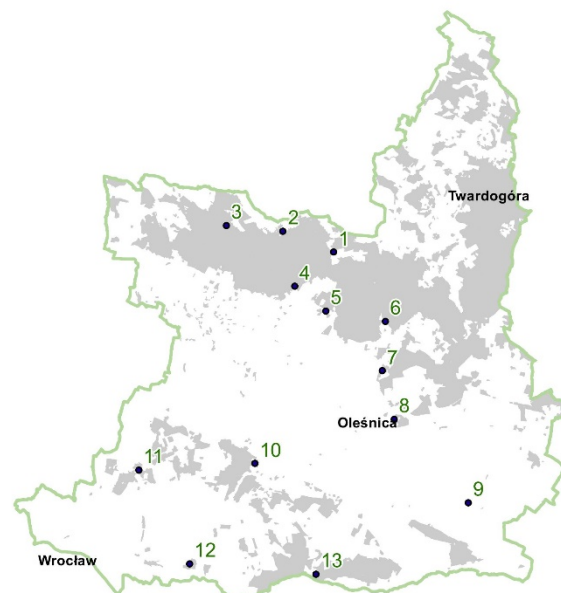
społecznej, jak również obszarów cennych przyrodniczo, obejmujących istniejące i projektowane formy ochrony przyrody, zidentyfikowane przedmioty ochrony i ich siedliska oraz lasy o obniżonej stabilności.

2. W lasach o zdiagnozowanej funkcji społecznej, głównym celem gospodarki leśnej powinno być wzmacnianie społecznych usług ekosystemowych, rozumianych jako zapewnienie społecznościom korzyści psychologicznych, socjologicznych i estetycznych, przy jednoczesnym zachowaniu trwałości lasu.

3. W lasach o dominującej funkcji przyrodniczej, gospodarka leśna powinna przede wszystkim zabezpieczać przedmioty ochrony przed pogorszeniem ich stanu zachowania, zgodnie z planami ochrony, planami zadań ochronnych, w uzgodnieniu z instytucjami do tego celu utworzonymi: regionalnymi dyrekcjami ochrony środowiska.

4. W lasach o obniżonej stabilności, wiek drzewostanu przestaje być kryterium decydującym o rozpoczynaniu procesu przebudowy i przemiany pokoleniowej lasu. Kondycja zdrowotna, skład gatunkowy dostosowany do siedliska są kluczowymi czynnikami pozwalającymi adaptować las do zmieniających się warunków klimatycznych.

5. Zachowanie trwałości lasu, jak również zdolności pełnienia przez niego oczekiwanych funkcji w zmieniających się warunkach klimatycznych, wymaga prowadzenia specyficznej gospodarki leśnej.

Rycina 1. Lokalizacja kompleksów leśnych o zwiększonej funkcji społecznej na tle zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa Oleśnica Śląska.

6. Planowane prace leśne, w lasach o wzmocnionej funkcji społecznej, mają na celu powolną przemianę starzejących się nasadzeń, głównie sosnowych, w kierunku leśnych zbiorowisk, odpowiadających naturalnym składom gatunkowym, bardziej odpornym na zmieniające się warunki klimatyczne.

7. Priorytetem dla planowanych i przede wszystkim realizowanych działań w lasach o zwiększonej funkcji społecznej jest bezpieczeństwo ludzi w nich przebywających.

Wyniki inwentaryzacji

Gospodarka leśna w Nadleśnictwie Oleśnica Śląska prowadzona jest w oparciu o zatwierdzony przez ministra właściwego ds. środowiska plan urządzenia lasu. Planowanie urządzeniowe opiera się na profesjonalnym rozpoznaniu środowiska przyrodniczego. Dla Nadleśnictwa Oleśnica Śląska sporządzono wg stanu na 01.01.2001 r. operat siedliskowy. Szczegółowo opisuje on, zgodnie z najlepszą wiedzą z zakresu typologii leśnej, siedliska i gleby leśne. Wg stanu na 01.01.2022 r. sporządzony został operat fitosocjologiczny, gdzie szczegółowo skartowano w lasach nadleśnictwa zbiorowiska leśne i siedliska przyrodnicze Natura 2000. Tworzony obecnie projekt planu urządzenia lasu będzie zawierał inwentaryzację zasobów drzewnych i działania leśne zaplanowane na kolejne 10 lat. Wśród tych działań będą zarówno działania o charakterze gospodarczym jak i ochronnym, czy też wzmacniającym funkcje społeczne. Lasy Nadleśnictwa Oleśnica Śląska tworzą przede wszystkim drzewostany z dominującą sosną (70% powierzchni), sztucznego pochodzenia, częściowo na siedliskach potencjalnie odpowiadających gatunkom liściastym. Drzewostany sosnowe narażone są na wiele czynników je uszkadzających i pogarszających ich stan zdrowotny, co w zmieniających się warunkach klimatycznych obecnie się nasila. W kolejnych rewizjach planów urządzenia lasu możemy zaobserwować stopniową przebudowę w kierunku gatunków liściastych – głównie dębu i buka, wprowadzaniu zróżnicowanych wielogatunkowych składów i różnicowaniu struktury wiekowej lasu. Szczególną opieką poddane są skartowane siedliska przyrodnicze w nadleśnictwie, gdzie największą powierzchnię stanowią grądy, buczyny i łęgi (ogółem w nadleśnictwie opisano siedliska przyrodnicze, zarówno leśne jak i nieleśne na powierzchni ponad 2,6 tys. ha.) Bliskość takich ośrodków miejskich jak Wrocław i Oleśnica czyni lasy nadleśnictwa atrakcyjnymi do wypoczynku, co było podłożem opracowania Koncepcji Zagospodarowania Turystycznego, dokumentu konsultowanego z samorządami lokalnymi, zawierającego szereg planowanych działań dla rozwoju turystyki i rekreacji w nadleśnictwie.

Zaprojektowane działania w planie urządzenia lasu

W projekcie planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Oleśnica Śląska, w 13 kompleksach o zwiększonej funkcji społecznej, zaprojektowano dwie strefy, związane z pobytem ludzi w lesie:

- intensywnego oddziaływania społecznego;
- zrównoważonego oddziaływania społecznego.

Łącznie w obu strefach na 45% powierzchni nie planowano żadnych działań leśnych (opisy taksacyjne – we wskazaniach gospodarczych zapis: BRAK WSK). Zabiegi pielęgnacyjne, obejmujące redukcję zagęszczenia odnowień naturalnych, korektę składu gatunkowego - wspierającego gatunki odpowiednie dla siedliska i eliminujące egzemplarze chore i zamierające w różnych fazach rozwojowych drzewostanu: inicjalnej, młodocianej i dojrzewającej – zostały zaplanowane na kolejnych ponad 40% powierzchni lasu (opisy taksacyjne – zapis: PIEL, CW, CP, TW, TP). Przemiana pokoleniowa, polegająca na jednostkowym lub grupowym usuwaniu drzew, aby odstąpić młode pokolenie (opisy taksacyjne – zapis: IVd z intensywnością pozyskania 10-20%) zaplanowano na 12% powierzchni lasu oraz cięcia kończące proces odnowienia – usunięcie starzejącego się drzewostanu po wprowadzeniu gatunków liściastych pod sosną (opisy taksacyjne – zapis: IIIAU z intensywnością pozyskania 80-90%) zaplanowano na niespełna 1% powierzchni. Na powierzchniach przebudowywanych, planowano równoległe przygotowanie gleby do odnowienia naturalnego i samo odnowienie (opisy taksacyjne – zapis: AGROT, ODN-IIP, ODN-ZLOZ, ODN-LUK).

W strefie intensywnego oddziaływania społecznego, o powierzchni ponad 219 ha, planowano głównie zabiegi o charakterze pielęgnacyjnym lub nie planowano żadnych zabiegów. Zabiegi pielęgnacyjne będą miały za zadanie stopniowe przekształcanie drzewostanów jednowarstwowych w wielowarstwowe, preferowanie domieszek liściastych, tworzenie wzdłuż głównych traktów rekreacyjnych stref brzegowych, w których preferowane będą gatunki, zarówno drzewa jak i krzewy, dające pożytki dla zapylaczy. Przebudowę dojrzałych drzewostanów zaplanowano w strefie intensywnego oddziaływania w bardzo długim okresie odnowienia, z intensywnością na poziomie 10%. Nie będą stosowane zręby zupełne ani rębnie gniazdowe. Pobór drzew do usunięcia będzie realizowany cięciami jednostkowymi i grupowymi (rębnia IVd). Preferowane będą odnowienia naturalne, podsadzenia będą wykonywane tam, gdzie nie ma możliwości osiągnąć odnowień naturalnych, gatunkami właściwymi dla siedliska.

W strefie zrównoważonego oddziaływania społecznego, o powierzchni 740 ha lasu, również planowano głównie zabiegi o charakterze pielęgnacyjnym lub nie planowano żadnych zabiegów. Nie zaplanowano tutaj zrębów zupełnych. Dominującym zabiegiem mającym na celu przebudowę starych nasadzeń sosnowych będzie zabieg o długim okresie odnowienia, z intensywnością 20% miąższości drzewostanu. Jedynie w specyficznym kompleksie lasów doświadczalnych (Ośrodek Badań Środowiska Leśnego Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu), w ramach kontynuacji przebudowy starzejących

się, osłabionych zdrowotnie drzewostanów sosnowych zaplanowano intensywniejszą przebudowę w kierunku takich gatunków jak dąb i buk.

Nadleśnictwo deklaruje kontynuację współpracy z samorządami w zakresie zagospodarowania rekreacyjnego i turystycznego (konsekwentna realizacja Koncepcji Zagospodarowania Turystycznego). W związku z tym w projekcie planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Oleśnica Śląska znajdują się kierunkowe wytyczne w zakresie zagospodarowania rekreacyjnego i turystycznego. Zaproponowane zostaną wariantowo działania, w efekcie których przedmiotowy teren będzie jeszcze bardziej przyjazny dla uprawiania turystyki i rekreacji. W szczególności opracowanie zawierać będzie wskazania dotyczące:

- doposażenia technicznego i organizacji miejsc intensywnie wykorzystywanych do rekreacji (tablice, ławki, oznakowania szlaków, konserwacja tras spacerowych itp.);
- doposażenia kompleksu w zakresie infrastruktury edukacyjnej w formie tablic informujących o prowadzeniu wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, walorach przyrodniczych najciekawszych siedlisk itp.;
- działań zmniejszających konflikty między użytkownikami terenów leśnych (np. poprzez wytyczenie ścieżek spacerowych i rowerowych);
- reorganizacji leśnej sieci drogowej, przy uwzględnieniu walorów rekreacyjnych kompleksu;
- koniecznych działań w zakresie usuwania tzw. drzew niebezpiecznych;
- zasadności monitorowania miejsc intensywnie wykorzystywanych rekreacyjnie.

Zaproponowane zostaną również wytyczne w zakresie ochrony zapylaczy w lesie, polegające na wykorzystywaniu luk, przerzedzeń, stref brzegowych i ekotonowych czy też powierzchni związanych z gospodarką leśną, pozbawionych drzewostanu, gdzie mogą być wprowadzane i wspierane rośliny stanowiące pożytki dla zapylaczy, zarówno drzewa, krzewy jak i rośliny zielne.

Podsumowanie

„Wytyczne do zagospodarowania lasów o zwiększonej funkcji społecznej na gruntach w zarządzie Lasów Państwowych”, wprowadzone Zarządzeniem DGLP nr 58 z dnia 5 lipca 2022 r. weszły w życie 1 września b.r. Na spotkaniu konsultacyjnym, już 15 września b.r. przedstawiono propozycje wyznaczenia lasów społecznych i stosownych modyfikacji prowadzonych działań leśnych w Nadleśnictwie Oleśnica Śląska. Pomimo, że projekt planu urządzenia lasu dla Nadleśnictwa Oleśnica Śląska jest na ukończeniu, podjęta próba daje szansę na konsensus w zakresie utrzymania we właściwym stanie walorów przyrodniczych, oczekiwań lokalnych społeczności i produkcji surowca drzewnego.

Uznano, że wskazane kompleksy leśne wyróżniają się dominującą funkcją społeczną, co wynika z faktu, że dla lokalnej społeczności las jest przede wszystkim elementem krajobrazu i miejscem wypoczynku, a dopiero w dalszej kolejności bazą surowca drzewnego. W przyjętych założeniach wskazano, że celem gospodarki leśnej będzie przede wszystkim wzmocnienie społecznych usług ekosystemowych, mających na uwadze zapewnienia społecznościom korzyści psychologicznych, socjologicznych, ekonomicznych i estetycznych. Jednocześnie zaplanowane działania leśne zapewniają trwałość lasu, rozumianą jako trwałość realizowanych funkcji w przyszłości.

Uznanie funkcji społecznej za dominującą pozwoliło wyróżnić dwie strefy oddziaływania społecznego: intensywną i zrównoważoną, skutkującego zróżnicowaniem w ich granicach intensywności i sposobów użytkowania, uwzględniającego przede wszystkim możliwość naturalnego odnowienia lasu oraz zachowania jego estetyki i architektury. W konsekwencji planowane prace leśne, których celem będzie stopniowa, w długim okresie zaplanowana wymiana pokoleniowa starzejących się, niedostosowanych do siedliska nasadzeń, głównie sosnowych, zmniejszą swoją intensywność, w porównaniu do sposobu zagospodarowania lasu w lasach gospodarczych.

Załączniki:

1. Mapa_sytuacyjna_Olesnica_lasy_spoleczne.PDF;
2. Prezentacja_BULiGL_Lasy_spoleczne_Olesnica_15_09_2022.pdf;
3. Opis_taksacyjny_strefa_intensywna.pdf;
4. Opis_taksacyjny_strefa_zrownowazona.pdf.